

РЕЦЕНЗИЯ

от

Проф. д-р Радост Спиридонова Асенова, д.м.н.
катедра „Урология и обща медицина“, Медицински Факултет,
Медицински Университет - Пловдив

на дисертационен труд за присъждане на ОНС „Доктор“
професионално направление 7.1. Медицина
научна специалност „Обща медицина“

Автор: **Д-р Даниела Красиминова Костадинова**

Катедра: „Обща медицина“, Медицински факултет, Медицински Университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ - Варна

Тема: **Мениджмънт на пациенти с алкохолна зависимост в общата медицинска практика**

Форма на докторантурата: **задочна форма**

Научен ръководител: **доц. д-р Жения Русева, д.м.**

Рецензията е изготвена съгласно Заповед №Р-109-287/11.07.2025 г. на Зам.ректор на МУ- Варна.

Общо представяне на процедурата и докторанта

Съгласно Заповед № 109-287/11.07.2025 г. на Зам.-ректора на Медицински университет – Варна и Протокол № 1/15.07.2025 г. от заседание на Научното жури, бях избрана за негов външен член с ангажимент да изготвя рецензия на дисертационния труд на д-р Даниела Красиминова Костадинова. Представеният комплект материали, предоставен на електронен и хартиен носител, е в пълно съответствие с Правилника за академично развитие в Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна и включва всички изискуеми документи, необходими за провеждането на процедурата.

Д-р Даниела Красиминова Костадинова е родена 1990 г. в гр. Разград. Завършва средното си образование в Природо-математическа гимназия „Акад. Никола Обрешков“ в родния си град, а през 2015 г. се дипломира като лекар в Медицински университет

„Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна. През май 2019 г. придобива специалност „Обща медицина“. В периода от 1 февруари 2023 г. до 31 март 2025 г. е докторант в задочна форма към Катедрата по обща медицина на МУ – Варна.

Професионалния си път започва като лекар-ординатор в Спешно отделение на МБАЛ „Св. Иван Рилски“ – Разград, а по-късно работи като консултант в МЦ „д-р Велкови“ и ординатор в Центъра за спешна медицинска помощ в гр. Разград и във филиала в гр. Исперих. От 2017 г. до момента е управител и общопрактикуващ лекар в „Даниела Медика – АПМП – ИП“ ЕООД в гр. Разград.

Д-р Костадинова има множество допълнителни професионални квалификации в областта на спешната медицина, ехографската диагностика, хомеопатията, нутриционната и интегративната медицина. Участвала е в редица национални и международни научни форуми и обучения, както и в специализирани семинари и конференции по обща медицина, спешна медицина, кардиология и онкология. Научната ѝ кариера започва още като студент с участие в научни сесии и конференции, а впоследствие продължава активно с публикации и доклади.

Тя е отличавана многократно за академичните и професионалните си постижения – носител е на плакет „Отличник на випуск 2015 г.“ на МУ – Варна, на наградата „Млад лекар“ (2017 г.) от Българския лекарски съюз, както и на отличието „Достойните лекари“ (2019 г.).

Д-р Даниела Красиминова Костадинова е член на EURACT – European Academy of Teachers in General Practice and Family Medicine, и е активно ангажирана в развитието на първичната медицинска помощ както в клиничен, така и в научно-изследователски и преподавателски аспект.

Актуалност на тематиката

Темата на дисертационния труд е безспорно актуална за първичната медицинска практика, тъй като засяга значим медико-социален проблем с пряка практическа насоченост. България е сред страните с неблагоприятна тенденция по отношение на консумацията на алкохол, като се отчита нарастване през последните десетилетия и високи показатели за алкохолно-свързана заболяемост и смъртност. Това обосновава необходимостта от научни проучвания, насочени към изработване на конкретни мерки за ранно откриване и ефективно проследяване на пациентите в рамките на общата медицинска практика. Алкохолната зависимост остава един от водещите здравно-социални проблеми на XXI век, с отчетлива глобална тежест и регионални особености.

Според данни от 2019 г. близо 2,6 млн. смъртни случая в света са свързани с вредна алкохолна употреба, като около 25% от тях засягат възрастовата група 20–39 години. В Европа броят на зависимите се оценява на около 23 милиона, а социално-икономическите щети възлизат на десетки милиарди евро годишно. На този фон ролята на общопрактикуващия лекар е ключова – скринингът, ранното разпознаване и прилагането на кратки интервенции са доказано приложими в общата практика и могат съществено да подобрят прогнозата, когато се прилагат последователно.

Познаване на проблема

Д-р Даниела Красиминова Костадинова демонстрира задълбочено познаване на българския и международния опит в изследваната проблематика, като представя аналитична оценка на наличната научна информация. Литературният обзор показва познаване на проблема в неговата историческа, етиопатогенетична и клинична перспектива. Изложени са дефиниции и критерии според МКБ-10 и DSM-IV/5, разграничения между рискова употреба, злоупотреба и зависимост, както и концепции за толеранс, абстиненция и невроадаптация с акцент върху ролята на мезокортиколимбичната система и допаминовите пътища. Разгледан е биопсихосоциалният модел и различни типологии, като се търси връзка между индивидуални, семейни, културни и генетични фактори и развитието на хронична алкохолна болест. Представени са епидемиологични данни – глобални и национални тенденции, рискови групи, социални и икономически последици – съпоставени с клиничните прояви: от интоксикация и абстиненция до психози, когнитивни нарушения и соматични увреждания (чернодробни, сърдечно-съдови и др.). Особено ценно е фокусирането върху диагностични и скринингови подходи – въпросници, биологични и образни методи – както и ясно очертаната роля на ОПЛ в профилактиката, ранното насочване и дългосрочното проследяване, което пряко обосновава изследователската цел на дисертацията.

Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

В структурно отношение разработката стриктно следва академичните изисквания за дисертационен труд: ясно разгърнати въведение, литературен обзор, цел, задачи и работни хипотези, материали, дизайн и методи, собствени резултати, обсъждане, заключение, изводи, приноси, приложения и списък на публикации и литература. Съдържанието е последователно и логично подредено, което улеснява проследяването

на аргументацията и проверката на научните твърдения. Текстът е издържан научно и стилистично, с добро терминологично единство и коректно използване на съкращения. Налице е богато онагледяване чрез фигури и таблици, особено в разделите с резултати, където графичните представяния подпомагат разбирането на тенденции и взаимовръзки. Библиографският апарат включва широк спектър от източници на кирилица и латиница, което свидетелства за задълбочено познаване на международния и национален контекст. Общият обем е над 140 страници, което отговаря на мащаба на изследователската задача и позволява пълноценно представяне на данните и интерпретациите.

Основната цел е формулирана ясно и практически насочено: установяване на честотата на рискова алкохолна консумация, оценка на физическите и психичните увреждания, и разработване на модел за проследяване и диспансеризация на рискови и зависими лица в рамките на общата медицинска практика. От целта логично произтичат конкретни задачи – от определяне на нивото на консумация и връзката ѝ с възраст и пол, през оценка на психосоматичните и социални вреди, до валидиране на комбиниран скринингов подход и създаване на практически алгоритъм за диспансеризация. Формулираната теза и работна хипотеза са съгласувани с целите и адресират актуална празнина в практиката на общопрактикуващия лекар.

Дизайнът на изследването е адекватен и прецизно съобразен с поставените цели и задачи. Проведено е популационно анкетно проучване в първичната медицинска помощ с обемна извадка от 610 лица над 18 години, разпределени в седем възрастови групи (18–24 г., 25–34 г., 35–44 г., 45–54 г., 55–64 г., 65–74 г. и над 75 години). Набирането на участниците е осъществявано по време на профилактичните годишни прегледи в амбулаторията за първична медицинска помощ „Даниела Медика – АПМП – ИП“ в гр. Разград, което гарантира представителност на различни полово-възрастови и социални групи.

Изследването обхваща няколко основни направления: социално-демографски характеристики (пол, възраст), специфика на алкохолната консумация, лабораторни данни (АСАТ, АЛАТ, ГГТ) и ехографска диагностика на черния дроб. Комбинирането на тези измерители – анкетни, биохимични и инструментални – осигурява триангулация на доказателствата и повишава надеждността на резултатите. Използваният специализиран въпросник съдържа 14 затворени въпроса, базиран на AUDIT и адаптиран

към българската популация, което гарантира културна релевантност и висока приложимост в общата практика.

Клинико-лабораторните изследвания са проведени по стандартни методики, а ехографското изследване е извършвано с апарат Sonofine EUS B, което позволява висока точност при оценката на чернодробната структура. Спазени са всички етични стандарти, като изследването е одобрено от Етична комисия.

За анализа и интерпретацията на данните е приложен комплексен статистически подход с IBM SPSS Statistics v.19. Освен описателни статистики (честоти, средни стойности, стандартна грешка и отклонения), са проведени кростабулации, коефициенти на асоциация, проверки на статистически хипотези, корелационен анализ, както и оценка на надеждност и валидност (α на Кронбах, факторен анализ). Резултатите са богато онагледени с таблици и графики, което улеснява практическата им интерпретация и повишава достъпността им за общопрактикуващите лекари.

Методологията е последователна и изчерпателна, като позволява едновременно обективна оценка на мащаба на алкохолната консумация и валидиране на предложената комбинирана скринингова процедура. Това превръща дисертационния труд в значим принос за клиничната практика.

Получените резултати обхващат пълния спектър от поставените задачи и са представени детайлно в разделите за описателен и корелационен анализ, проверка на надеждност и валидност, както и при разработването на собствен модел. Установен е висок относителен дял на рискова и проблемна употреба сред изследваната популация (над една трета от участниците показват отклонения според въпросника), като мъжете в активна възрастова група (30–49 години) се открояват със значимо по-високи стойности спрямо жените. Констатирани са статистически значими връзки между високата алкохолна консумация и лабораторните показатели – повишени нива на АСАТ, АЛАТ и ГГТ, както и ехографски промени в черния дроб, установени при значителна част от пациентите с рискова употреба. Освен соматичните увреди, анализът показва и наличие на психо-емоционални и социални проблеми, по-често регистрирани при зависими пациенти в сравнение с контролните групи.

Данните са онагледени чрез повече от двадесет таблици и фигури, които систематично представят разпределенията по пол и възраст, лабораторните стойности, резултатите от въпросника и корелационните зависимости между тях. Това визуално оформление повишава доказателствената стойност на изследването и улеснява практическото му използване от общопрактикуващите лекари. Обсъждането е

аналитично и задълбочено, като съпоставя собствените данни с наличната международна литература: потвърждава глобалната тенденция за нарастваща честота на злоупотребата сред млади хора и същевременно подчертава националните специфики – по-високи стойности на консумация в България и отчетлива асоциация с чернодробни увреди. Всичко това придава на труда не само теоретична, но и значима практическа стойност, тъй като резултатите ясно очертават необходимостта от рутинен скрининг и ранно проследяване в рамките на първичната медицинска помощ.

Изводите са ясно формулирани, непротиворечиви и в пряка връзка с резултатите. Прави впечатление, че авторът не се ограничава с описателни констатации, а преминава към доказване на силната корелационна зависимост при едновременната употреба на скринингов въпросник, чернодробни ензими и ехографска диагностика за откриване на злоупотреба и зависимост, като на тази основа разработва алгоритъм за диспансеризация с висока практико-приложна стойност. Броят на изводите е шест и те покриват ключовите оси на проучването – честота, полово-възрастови различия, здравни и социални увреди, скринингова ефективност и организационен модел на проследяване.

Приносите са отчетливо формулирани и имат оригинален и приложен характер. За първи път у нас е разработена оригинална комплексна методика за скрининг на алкохолна злоупотреба и зависимост в общата практика, включително оригинален въпросник със скала за оценка, адаптирана към националния контекст, и емпирично подкрепен алгоритъм за проследяване и диспансеризация. Доказана е статистически достоверната ефективност на предложената комбинирана процедура. Тези приноси са непосредствено трансферируеми в ежедневната работа на общопрактикуващия лекар и могат да подпомогнат системното въвеждане на рутинен скрининг, ранно насочване и координирано проследяване на рискови пациенти.

В заключение, дисертационният труд е научно коректен, методологично последователен и практически значим. Д-р Красиминова демонстрира задълбочен анализ на проблема, умело съчетава количествени и качествени измерители на риска и предлага работещ модел за мениджмънт на пациенти с алкохолна зависимост в общата практика. Приемам изложените научни приноси.

Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Във връзка с дисертационния труд д-р Даниела Красиминова Костадинова е представила три публикации в национални рецензирани списания – в „Обща медицина“, „GP News – Гастроентерология“ и „Наука Ендокринология“, във всички от които е първи

автор. Те са тясно свързани с целите и задачите на дисертацията и обхващат основните направления на изследването: пилотното емпирично проучване, метаболитно-биохимичните и нутриционните аспекти на алкохолната зависимост. Научната активност е допълнена от участия с доклади на специализирани форуми, където авторката е представила резултатите пред професионална аудитория и е потърсила обратна връзка за практическо приложение.

Личният принос на докторанта е отчетлив – от концептуализацията на изследването, разработването на оригинален въпросник и клинични карти, през организацията и провеждането на теренното проучване с голяма извадка и комбинирани методи (анкета, биохимия, ехография), до статистическата обработка и аналитичното интерпретиране на резултатите. На тази основа е предложен оригинален алгоритъм за скрининг и диспансеризация на пациенти с рискова алкохолна употреба и зависимост, който е с висока практическа стойност за общопрактикуващите лекари. Публикациите и научните изяви убедително отразяват самостоятелната работа и значимия личен принос на д-р Красиминова към изследваната проблематика.

Автореферат

Авторефератът към дисертационния труд е оформен съгласно изискванията и отразява обективно основните резултати от дисертацията.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на д-р Даниела Красиминова Костадинова представлява завършено, оригинално и научно обосновано изследване, което съдържа ясно дефинирани приноси в областта на общата медицина и притежава висока практическа стойност. Трудът е в пълно съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на МУ – Варна. Представените материали и резултати демонстрират задълбочено познаване на проблема, умело прилагане на съвременни методи за изследване и систематичен подход към анализа и интерпретацията на данните. Считам, че е проведено научно изследване върху актуален и социално значим проблем в общата практика, като са формулирани ясни изводи и препоръки с пряка приложимост за общопрактикуващите лекари.

Поради изложеното давам своята убедена положителна оценка на дисертационния труд, автореферата, постигнатите резултати и приносите, и предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „Доктор“ на д-р Даниела Красимирова Костадинова по научната специалност „Обща медицина“, професионално направление 7.1. Медицина, област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт.

20.08.2025г.

Гр. Пловдив

Изготвил рецензията:

Заличено на основание чл. 5,
§1, б. „В“ от Регламент (ЕС)
2016/679

Проф. д-р Радост Спиридонова Асенова, дмн

Катедра “Урология и обща медицина”

Медицински факултет, Медицински университет Пловдив